

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Απάντηση στις προκλήσεις - Θέσεις για τα μεγάλα μέτωπα μιας κυβερνητικής πολιτικής

V. Η πρόκληση της παιδείας και της κοινωνίας της γνώσης

3. Η ίδρυση μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών ΑΕΙ και η αναθεώρηση του Συντάγματος

Σχολιάστε το Εκτυπώστε το

Μέγεθος γραμματοσειράς:

Ας δούμε τώρα κάπως πιο αναλυτικά το ζήτημα του συνταγματικού καθεστώτος των ΑΕΙ. Η ισχύουσα συνταγματική διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 16 (σύμφωνα με την οποία η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από πλήρως αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου) επιτρέπει στον κοινό νομοθέτη να θεσπίσει ειδικό νόμο για την ίδρυση μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων με την μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, που θα είναι εξοπλισμένο αφενός μεν με τις θεσμικές εγγυήσεις της πλήρους αυτοδιοίκησης και της ακαδημαϊκής του ελευθερίας, αφετέρου δε με τις θεσμικές και οργανωτικές ευελιξίες που προσιδιάζουν στην βούληση του δωρητή ή χορηγού του όλου εγχειρήματος, αρκεί φυσικά αυτός να εμφανιστεί. Η μορφή του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου περιβάλλει πράγματι στην ελληνική έννομη τάξη και οντότητες σωματειακού ή ιδρυματικού χαρακτήρα, που είναι μη κρατικές, ορισμένες δε απ' αυτές έχουν και ειδική συνταγματική θεμελίωση, όπως η Εκκλησία της Ελλάδος και οι Ισραηλιτικές κοινότητες (άρθρο 13), τα επιμελητήρια και οι μεγάλοι επιστημονικοί σύλλογοι (άρθρο 12). Η μορφή του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου εγγυάται επίσης ότι ένα μη κρατικό ΑΕΙ θα παραμείνει μη κερδοσκοπικό και δεν θα εξαρτήσει την εισαγωγή των φοιτητών του από εισοδηματικά ή άλλα οικονομικά και όχι βαθμολογικά και γενικότερα αξιολογικά κριτήρια, ως αποδέκτης των επιταγών των άρθρων 4 παρ. 1 (ισότητα) και 5 παρ. 1 (ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας).

Είναι, από την άλλη πλευρά, προφανές ότι οι υπάρχουσες δομές της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν μπόρεσαν ως σήμερα να καλύψουν την ζήτηση και να ανακόψουν το φαινόμενο της φοιτητικής μετανάστευσης, ενώ στο πλαίσιο μιας ενιαίας αγοράς υπηρεσιών που λειτουργεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει πυκνώσει το φαινόμενο της ίδρυσης «παραρτημάτων», με κάθε είδους συμβάσεις, κρατικών ή μη κρατικών πανεπιστημίων άλλων χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τρίτων χωρών που λειτουργούν έτσι στην ελληνική επικράτεια.

Δεν είναι εδώ η αρμόζουσα θέση για μια συνολική αξιολόγηση της νομολογίας του ΔΕΚ και του Συμβουλίου της Επικρατείας γύρω από τα θέματα αυτά, ούτε για μια πολιτική πιθανολόγηση ως προς τις εξελίξεις στο πεδίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αντιμετωπίζει το θέμα πρωτίστως από την οπτική γωνία της ελεύθερης εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και όχι από την οπτική γωνία της εκπαιδευτικής πολιτικής, γιατί στον τομέα αυτό είναι ιδιαίτερα περιορισμένη η κοινοτική αρμοδιότητα.

Αυτό που προέχει για την χώρα μας είναι να διαμορφώσει και να εφαρμόσει, **πρώτον**, μια εθνική εκπαιδευτική πολιτική αναπτυξιακού και ανταγωνιστικού χαρακτήρα, **δεύτερον**, δε μια στρατηγική για την σχετική κοινοτική συζήτηση και διαπραγμάτευση. **Το τρίτο ζήτημα** που επείγει είναι ο νομοθετικός, διοικητικός και εκπαιδευτικός έλεγχος των πολυάριθμων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται ανεξέλεγκτα στην χώρα μας, σε συνεργασία (πραγματική ή εικονική) με πανεπιστήμια άλλων χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και τρίτων χωρών. **Τέταρτο**, κατά σειρά, θα τοποθετούσα το ζήτημα, της νομοθετικής τυποποίησης των μη κρατικών, αλλά πάντοτε μη κερδοσκοπικών, ακαδημαϊκά οργανωμένων και αξιοκρατικών ΑΕΙ, και μόλις **πέμπτο** το ζήτημα της προσθήκης σχετικού εδαφίου στις παρ. 5 και 8 του άρθρου 16 του Συντάγματος.

Προκειμένου όμως και στην περίπτωση αυτή να εστιαστεί επιτέλους ο δημόσιος προβληματισμός στα ουσιαστικά και πραγματικά προβλήματα, χωρίς προσχήματα και υπεκφυγές δήθεν συνταγματικού περιεχομένου, συμφωνώ να περιληφθεί σε μια μελλοντική πρόταση αναθεώρησης η προσθήκη εδαφίου στην παρ. 5 ή στην παρ. 8 του άρθρου 16, ώστε να προβλέπεται και ρητά η δυνατότητα

ίδρυσης δια νόμου μη κρατικών αλλά πάντα μη κερδοσκοπικών ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με την μορφή ακαδημαϊκά αυτοδιοικούμενων (δηλαδή κατά το εκπαιδευτικό και ερευνητικό τους μέρος) νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου. Αυτά θα λειτουργούν όμως με αξιοκρατική πάντοτε επιλογή των φοιτητών τους, δηλαδή με αμιγώς βαθμολογικά και όχι οικονομικά κριτήρια, (π.χ. μέσα από σύστημα παροχής ουσιαστικών υποτροφιών που θα καταβάλουν βέβαια οι δωρητές και χορηγοί και όχι το κράτος που πρέπει να χρηματοδοτήσει τα δημόσια ΑΕΙ) και φυσικά με αξιοκρατική και ακαδημαϊκή διαδικασία επιλογής των καθηγητών και του λοιπού εκπαιδευτικού προσωπικού τους.

Εφόσον θεσπιστούν αυτοί οι όροι, θα γίνει αντιληπτό πόσο δύσκολο και υπεύθυνο είναι να αναληφθεί μία πρωτοβουλία ίδρυσης ενός πραγματικά μη κερδοσκοπικού, μη κρατικού, κοινωφελούς, αξιόπιστου και έγκυρου πανεπιστημίου.

Η συζήτηση συνεπώς για την εισαγωγή ρητής συνταγματικής διάταξης σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία μη κρατικών - μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων, μας φέρνει αντιμέτωπους με όλο το φάσμα των προβλημάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ένα από τα οποία, όχι το σημαντικότερο, είναι αυτό των μη κρατικών πανεπιστημίων. Άλλωστε, ένα πολύ μεγαλύτερο και παλαιότερο για τα ελληνικά δεδομένα πρόβλημα, η λεγόμενη «ανωτατοποίηση» των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων κατέστη εφικτή με κοινό νόμο, σε επικοινωνία βέβαια με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας που διαμόρφωσε και διαμορφώνει σταδιακά τις συνταγματικές και ακαδημαϊκές προϋποθέσεις του χαρακτηρισμού ενός εκπαιδευτικού οργανισμού ως ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος κατά το άρθρο 16 παρ. 5.

Κατά την ίδια λογική η λειτουργία στην Ελλάδα, εδώ και χρόνια, ποικιλώνυμων φορέων που παρέχουν ή ισχυρίζονται ότι παρέχουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες πανεπιστημιακού επιπέδου και χορηγούν αντίστοιχα διπλώματα είτε απευθείας είτε μετά από την πραγματοποίηση του τελευταίου τμήματος των σπουδών στην εκτός Ελλάδος έδρα του ξένου εκπαιδευτικού ιδρύματος, δεν ελέγχεται, δυστυχώς, νομικά παρά μόνο μέσα από την διοικητική διαδικασία αναγνώρισης των τίτλων σπουδών και τον δικαστικό έλεγχο της. Υπάρχει όμως και μια μεγάλη αμιγώς ιδιωτική αγορά εργασίας για την οποία δεν είναι αναγκαίο να λειτουργούν οι μηχανισμοί αυτοί και δεν λειτουργούν στην πράξη.

Στην Ελλάδα θεωρείται παραδόξως αυτονόητος ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που δεν θα είναι δημόσια. Αυτό όμως δεν είναι καθόλου αυτονόητο για άλλες χώρες του κόσμου και για άλλες αγορές εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε ημεδαπούς ή αλλοδαπούς. Αυτό που ισχύει με τα υψηλής ποιότητας ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα των Ηνωμένων Πολιτειών που είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δεν συμβαίνει αναγκαστικά σε άλλες χώρες (όπως η Τουρκία) ή άλλες ηπείρους (όπως η Λατινική Αμερική με σημείο αναφοράς τη Χιλή).

Διευρύνεται επίσης η πιθανότητα να λειτουργούν με κύρος στο μέλλον ακόμη και πανεπιστήμια χωρίς πραγματική εδαφική έδρα και αναφορά σε συγκεκριμένη χώρα π.χ. διαδικτυακά πανεπιστήμια. Κάτι τέτοιο υπερβαίνει βέβαια κατά πολύ και την έννοια του πανεπιστημίου που λειτουργεί εξ αποστάσεως και του ανοιχτού πανεπιστημίου δεύτερης ευκαιρίας, όπως το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο ή την έννοια του διεθνούς πανεπιστημίου που λειτουργεί σε μια χώρα αλλά παρέχει υπηρεσίες σε αλλοδαπούς.

Πουθενά πάντως το ισχύον Σύνταγμα δεν επιβάλλει η διδασκαλία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να γίνεται μόνον στην ελληνική γλώσσα, ούτε αποκλείει την επιβολή διδασκτρων σε αλλοδαπούς φοιτητές (καθώς η εγγύηση της δωρεάν παιδείας περιβάλλει μόνον τους Έλληνες πολίτες, συμπεριλαμβανομένων για λόγους κοινοτικούς και των πολιτών των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για λόγους ισότητας όλων των μόνιμα εγκατεστημένων στην Ελλάδα αλλοδαπών).

Και βέβαια όλη αυτή η συζήτηση για τα ΑΕΙ πρέπει να συνδεθεί με την κρίσιμη συζήτηση για τους φορείς έρευνας και τεχνολογίας, για την ευελιξία των νομικών οντοτήτων που σχετίζονται με αυτούς (π.χ. spin off εταιρείες), για την συνολική δαπάνη της εθνικής οικονομίας αλλά και για την δημόσια δαπάνη για έρευνα και ανάπτυξη κ.ο.κ. Όλη αυτή η συζήτηση συνδέεται επίσης με την θέση και την προοπτική του λυκείου, τις σκέψεις για την αλλαγή της δομής της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (π.χ. τετραετές γυμνάσιο και διετές λύκειο οργανωμένο όπως το υφιστάμενο και στην Ελλάδα πλέον διεθνές απολυτήριο), το ανανεωμένο περιεχόμενο και

την πιο «έξυπνη» λειτουργία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης κ.ο.κ.

Η χρηματοδότηση, η διοικητική χειραφέτηση και η κανονιστική πολυτυπία των ελληνικών ΑΕΙ είναι από την άποψη αυτή ζήτημα πολύ πιο κρίσιμο για το μέλλον του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού διανοητικού κεφαλαίου, από την πιθανή εισαγωγή μιας ρητής συνταγματικής διάταξης για τα μη κρατικά - μη κερδοσκοπικά ΑΕΙ. Μπορεί όμως η συζήτηση γι' αυτό το τελευταίο θέμα να προκαλέσει τη συζήτηση και για τα άλλα και να οδηγήσει σε θετικές πρωτοβουλίες. Συνεπώς η συζήτηση για το συνταγματικό ζήτημα έχει νόημα μόνον ως αφετηρία για μια πολύ πιο σφαιρική και συστηματική συζήτηση που σε ένα πολύ μικρό βαθμό αφορά το ίδιο το συνταγματικό κείμενο καθώς τα περισσότερα από τα σημεία της συζήτησης αυτής είτε συνάγονται ερμηνευτικά από το ισχύον Σύνταγμα είτε ρυθμίζονται ή μπορούν να ρυθμιστούν από τον κοινό νομοθέτη.

Το μέλλον της ελληνικής εκπαίδευσης και άρα το μέλλον της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας δεν θα στηριχθεί πάντως σε μικρές εκπαιδευτικές επιχειρήσεις «πανεπιστημιακού» χαρακτήρα χωρίς κύρος, χωρίς επένδυση σοβαρών κονδυλίων και με βραχυπρόθεσμους κερδοσκοπικούς στόχους αλλά στη σοβαρή χρηματοδότηση των πανεπιστημίων από το κράτος όταν αυτά είναι δημόσια και από δωρητές και χορηγούς όταν αυτά είτε είναι μη κρατικά, αλλά πάντως κοινωφελή (εάν, φυσικά, βρεθούν τέτοιου ύψους και τέτοιας διάρκειας δωρητές και χορηγοί).

Σχόλια: